

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)
den 10 april 2003 *

I mål C-437/00,

angående en begäran enligt protokollet av den 3 juni 1971 om domstolens tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område från Landesarbeitsgericht München (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Giulia Pugliese

och

Finmeccanica SpA, Betriebsteil Alenia Aerospazio,

angående tolkningen av artikel 5.1 i ovannämnda konvention av den 27 september 1968 (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 30), i dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands

* Rättegångsspråk: tyska.

tillträde (EGT L 304, s. 1 och, i dess ändrade lydelse, s. 77; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 14), enligt konventionen av den 25 oktober 1982 om Republiken Greklands tillträde (EGT L 388, s. 1; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 26) och enligt konventionen av den 26 maj 1989 om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals tillträde (EGT L 285, s. 1; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 43),

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av D.A.O. Edward, tillförordnad ordförande på femte avdelningen, samt domarna A. La Pergola, P. Jann (referent), S. von Bahr och A. Rosas,

generaladvokat: F.G. Jacobs,
justitiesekreterare: avdelningsdirektören H.A. Rühl,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Giulia Pugliese, genom T. Simons, Rechtsanwalt,

— Tysklands regering, genom R. Wagner, i egenskap av ombud,

— Förenade kungarikets regering, genom G. Amodeo, i egenskap av ombud, biträdd av A. Robertson, barrister,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom A.-M. Rouchaud och W. Bogensberger, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 13 juni 2002 av Giulia Pugliese och kommissionen,

och efter att den 19 september 2002 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Landesarbeitsgericht München har, genom beslut av den 11 februari 2000 som inkom till domstolen den 27 november samma år, i enlighet med protokollet av den 3 juni 1971 om domstolens tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område ställt två frågor om tolkningen av artikel 5.1 i denna konvention (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk utgåva, C 15, 1997, s. 30), i dess lydelse enligt

konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde (EGT L 304, s. 1, i dess ändrade lydelse, s. 77; svensk utgåva, C 15, 1997, s. 14), enligt konventionen av den 25 oktober 1982 om Republiken Greklands tillträde (EGT L 388, s. 1; svensk utgåva, C 15, 1997, s. 26) och enligt konventionen av den 26 maj 1989 om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals tillträde (EGT L 285, s. 1; svensk utgåva, C 15 1997, s. 43) (nedan kallad konventionen).

- 2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan den italienska medborgaren Giulia Pugliese, med hemvist i Rom (Italien) och enheten Alenia Aerospazio i det enligt italiensk rätt bildade bolaget Finmeccanica SpA i Rom (nedan kallat Finmeccanica). Tvisten gäller återbetalning av vissa kostnader och vissa vidtagna disciplinåtgärder inom ramen för det anställningsavtal som parterna ingått.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 I artikel 5.1 i konventionen föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat kan väckas i en annan konventionsstat

- 1) om talan avser avtal, vid domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas; om talan avser anställningsavtal är denna ort den där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete eller, om

arbetstagaren inte vanligtvis utför sitt arbete i en och samma stat, den ort där det affärsställe genom vilket han anställdes är beläget.”

Twisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 4 Den 5 januari 1990 ingick Giulia Pugliese och det enligt italiensk rätt bildade bolaget Aeritalia Aerospaziale Italiana SpA (nedan kallat Aeritalia) ett anställningsavtal. Enligt avtalet anställdes Giulia Pugliese hos Aeritalia från och med den 17 januari samma år och placerades i Aeritalias enhet i Turin (Italien).
- 5 Den 17 januari 1990 begärde Giulia Pugliese tjänstledigt (regime di aspettativa) från Aeritalia. Skälet härtill var att hon förflyttats till en tjänst i det enligt tysk rätt bildade bolaget Eurofighter Jagdflugzeug GmbH (nedan kallat Eurofighter) i München (Tyskland). Aeritalia ägde 21 procent av andelarna i det bolaget.
- 6 Genom skrivelse av den 18 januari 1990 biföll Aeritalia denna begäran från och med den 1 februari 1990. Aeritalia åtog sig bland annat att stå för Giulia Puglieses premiekostnader för frivillig försäkring i Italien och att, när hon återkom till företaget, tillgodoräkna henne en tjänstgöringstid som motsvarade den tid hon varit verksam hos Eurofighter. Aeritalia åtog sig även att i efterhand ersätta Giulia Pugliese för vissa resekostnader och att till henne utge ett bostadsbidrag eller betala hennes hyreskostnader under den tid hon arbetade för Eurofighter.

- 7 Den 12 och den 31 januari 1990 ingick Giulia Pugliese och Eurofighter ett anställningsavtal enligt vilket hon anställdes från och med den 1 februari 1990. Från och med detta datum arbetade hon i München.
- 8 År 1990 förvärvades Aeritalia av Finmeccanica. År 1995 meddelade sistnämnda bolag Giulia Pugliese att hennes tjänstledighet (posizione di aspettativa) skulle komma att upphöra den 29 februari 1996. På upprepad begäran av Giulia Pugliese gick Finmeccanica med på att förlänga hennes placering hos Eurofighter till den 30 juni 1998. Däremot fick hon, från och med den 1 juni 1996, inte längre ersättning för sina rese- och bostadskostnader.
- 9 Giulia Pugliese efterkom inte Finmeccanicas begäran att hon skulle inställa sig den 1 juli 1998 vid dess enhet i Turin för att återuppta sitt arbete där. Disciplinåtgärder vidtogs därför mot henne.
- 10 Den 9 februari 1998 väckte Giulia Pugliese talan vid Arbeitsgericht München för att Finmeccanica skulle betala hennes bostadskostnader för tiden från och med den 1 juni 1996 och hennes resekostnader från och med det andra halvåret 1996. Hon kompletterade senare sin talan med att ifrågasätta de disciplinåtgärder som vidtagits mot henne.
- 11 Genom avgörande av den 19 april 1999 avvisade Arbeitsgericht München hennes talan med motiveringen att den inte var behörig.

- 12 Efter överklagande av Giulia Pugliese beslöt Landesarbeitsgericht München, som ansåg att tvisten gav upphov till en tolkningssvårighet avseende konventionen, att vilandeförklara målet och att hänskjuta följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Är i en tvist mellan en italiensk medborgare och ett bolag bildat enligt italiensk rätt, vars säte ligger i Italien, rörande ett anställningsavtal dem emellan i vilket Turin anges som arbetsort, München den ort där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete, i den mening som avses i artikel 5.1 andra meningsledet i Brysselkonventionen, när anställningsavtalet på arbetstagarens begäran redan från början upphör att tillämpas för en viss tid på grund av tjänstledighet och arbetstagaren under denna tid med den italienska arbetsgivarens tillstånd på grundval av ett fristående anställningsavtal är anställd i ett bolag bildat enligt tysk rätt i München, där sistnämnda bolag har sitt säte, och när den italienska arbetsgivaren har åtagit sig att under denna anställningstid tillhandahålla en lägenhet i München eller, alternativt, betala hyran för en lägenhet där, samt att betala två resor om året som arbetstagaren får göra från München till sitt hemland?”

- 2) Om svaret på fråga 1 är nekande, kan då arbetstagaren i en tvist med sin italienska arbetsgivare, vilken är grundad på anställningsavtalet och i vilken arbetstagaren kräver betalning av kostnaderna för hyra och två hemresor om året, såsom rätt forum åberopa domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas, i den mening som avses i artikel 5.1 första meningsledet i Brysselkonventionen?”

Den första frågan

- 13 Domstolen påpekar inledningsvis att situationen som den nationella domstolen skall bedöma gäller ett fall där en arbetstagare har ingått två på varandra följande anställningsavtal med två olika arbetsgivare. Den första arbetsgivaren var väl

informerad om att det andra avtalet ingicks och beviljade arbetstagaren tjänstledighet från den första tjänsten. Den hänskjutande domstolen söker avgöra huruvida den i egenskap av tysk domstol är behörig att pröva en tvist mellan arbetstagaren och den första arbetsgivaren när arbetstagaren har arbetat för den andra arbetsgivaren i Tyskland, medan arbetsorten fastställts till Italien i avtalet med den första arbetsgivaren.

- 14 Den hänskjutande domstolen har mot denna bakgrund ställt frågorna för att få klarhet i huruvida artikel 5.1 andra meningsledet i konventionen skall tolkas så att den ort där arbetstagaren uppfyller sina förpliktelser gentemot en andra arbetsgivare skall anses som den ort där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete enligt sitt avtal med den första arbetsgivaren i en tvist mellan arbetstagaren och en första arbetsgivare och när arbetstagaren är tjänstledig från sin anställning hos denne.
- 15 För att besvara denna fråga är det av vikt att inledningsvis erinra om domstolens rättspraxis beträffande tolkningen av artikel 5.1 i konventionen när tvisten gäller ett enskilt anställningsavtal.
- 16 Till att börja med framgår det av denna rättspraxis att den ort där den förpliktelse uppfylls som talan avser och som avses i den nämnda artikeln i konventionen skall fastställas på grundval av enhetliga kriterier som det åligger domstolen att utforma med beaktande av konventionens systematik och syften (se bland annat dom av den 13 juli 1993 i mål C-125/92, Mulox IBC, REG 1993, s. I-4075, punkterna 10, 11 och 16, svensk specialutgåva, volym 14, s. 285, av den 9 januari 1997 i mål C-383/95, Rutten, REG 1997, s. I-57, punkterna 12 och 13, och av den 27 februari 2002 i mål C-37/00, Weber, REG 2002, s. I-2013, punkt 38). Domstolen har nämligen framhållit att endast en sådan självständig tolkning kan

säkerställa en enhetlig tillämpning av konventionen — vars ändamål bland annat är att harmonisera de regler som gäller för den behörighet som konventionsstaternas domstolar har, genom att den innebär att man i den mån det är möjligt undviker en ökning av förutsättningarna för domstols behörighet avseende samma rättsliga förhållande — och förstärka rättsskyddet för de personer som har hemvist inom gemenskapen, genom att man på samma gång möjliggör för sökanden att på ett enkelt sätt ta reda på vid vilken domstol talan skall väckas och för svaranden att på ett rimligt sätt kunna förutse vid vilken domstol en talan kan komma att väckas gentemot honom (se domarna i de ovannämnda målen *Mulox IBC*, punkt 11, och *Rutten*, punkt 13).

- 17 Domstolen finner för det andra att den särskilda behörighetsregeln i artikel 5.1 i konventionen är motiverad av att det finns ett särskilt nära samband mellan talan och den domstol vid vilken denna har väckts, i syfte att uppnå en god rättskipning och säkerställa en ändamålsenlig organisation av förfarandet, och att domstolen, på den ort där arbetstagarens förpliktelse att utföra det avtalade arbetet skall uppfyllas, är den mest lämpade att avgöra den tvist vilken kan komma att uppstå med anledning av anställningsavtalet (se bland annat domarna i de ovannämnda målen *Mulox IBC*, punkt 17, *Rutten*, punkt 16, och *Weber*, punkt 39).
- 18 Domstolen konstaterar för det tredje att i fråga om anställningsavtal skall tolkningen av artikel 5.1 i konventionen återspegla ambitionen att säkerställa ett lämpligt skydd för arbetstagaren, i egenskap av den svagare avtalsparten ur social synvinkel, och att ett sådant skydd säkerställs bättre om de tvister som avser ett anställningsavtal omfattas av behörigheten för domstolen på den ort där arbetstagaren uppfyller sina förpliktelser gentemot arbetsgivaren, eftersom det är på denna ort som arbetstagaren till lägsta möjliga kostnad kan väcka talan eller avge svaromål (domarna i de ovannämnda målen *Mulox IBC*, punkterna 18 och 19, *Rutten*, punkt 17, och *Weber*, punkt 40).
- 19 Domstolen har härav dragit slutsatsen att, när det är fråga om anställningsavtal, artikel 5.1 i konventionen skall tolkas så, att den ort där ifrågavarande förpliktelse skall uppfyllas, i den mening som avses i denna bestämmelse, är den där arbetstagaren faktiskt utför det arbete som han har kommit överens med

arbetsgivaren om att utföra (domarna i de ovannämnda målen Mulox IBC, punkt 20, Rutten, punkt 15, och Weber, punkt 41). Domstolen har närmare angett att artikel 5.1 i konventionen skall tolkas så att, om arbetstagaren fullgör de förpliktelser som följer av hans anställningsavtal i flera konventionsstater, den ort där han vanligtvis utför sitt arbete, i den mening som avses i artikel 5.1 i konventionen, är den där eller varifrån han faktiskt, med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet, fullgör huvuddelen av sina förpliktelser gentemot arbetsgivaren (domarna i de ovannämnda målen Mulox IBC, punkt 26, Rutten, punkt 23, och Weber, punkt 58).

- 20 Det aktuella målet skiljer sig från de fall som givit upphov till domarna i de ovannämnda målen Mulox IBC, Rutten och Weber på så sätt att Giulia Pugliese har arbetat på en enda ort under den period som berörs av tvisten vid den nationella domstolen. Denna ort är emellertid inte den som bestämts i det anställningsavtal som ingåtts med den arbetsgivare som är svarande i tvisten vid den nationella domstolen, utan en annan ort som bestämts i ett annat anställningsavtal som ingåtts med en annan arbetsgivare.
- 21 Svaret på frågan om den ort där arbetstagaren uppfyller sina förpliktelser gentemot en arbetsgivare skall anses som den ort där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete vid tillämpning av artikel 5.1 i konventionen i en tvist som rör ett annat anställningsavtal, beror på, såsom alla som ingivit yttrande till domstolen är överens om, i vilken mån de två avtalen är knutna till varandra.
- 22 Vad gäller de krav som detta band mellan avtalen skall uppfylla, skall de fastställas med hänsyn till syftena med artikel 5.1 i konventionen, såsom dessa syften har definierats i den rättspraxis som anges i punkterna 16—19 i denna dom. Även om denna rättspraxis inte i sin helhet kan tillämpas i det förevarande målet är den emellertid relevant, eftersom det i denna framhålls att artikel 5.1 i

konventionen skall tolkas på ett sätt som innebär att antalet behöriga domstolar begränsas, att svaranden kan förutse vid vilken domstol han rimligen kan bli stämd och att arbetstagaren skall tillförsäkras ett tillräckligt skydd i egenskap av den svagare avtalsparten.

- 23 De två första syftena innebär följande. När en anställd är knuten till två olika arbetsgivare kan den första arbetsgivaren stämmas vid en domstol i den ort där arbetstagaren arbetar för den andra arbetsgivaren endast om den första arbetsgivaren själv, när det andra avtalet ingås, har ett intresse av att det arbete som arbetstagaren kommer att utföra för den andra arbetsgivaren på en ort som denne bestämmer faktiskt utförs.
- 24 Det tredje syftet innebär att det inte skall kontrolleras strikt, utifrån formella och bestämda kriterier, huruvida detta intresse föreligger. I stället skall en helhetsbedömning göras, där samtliga omständigheter i det aktuella fallet skall beaktas. Bland de relevanta faktorerna kan bland annat följande finnas:

— Det andra avtalets ingående planerades när det första ingicks.

— Det första avtalet har ändrats med hänsyn till att det andra avtalet ingåtts.

— Det finns ett organisatoriskt eller ekonomiskt band mellan de två arbetsgivarna.

- Det finns en överenskommelse mellan de två arbetsgivarna som ger förutsättningar för att de två avtalen skall kunna gälla samtidigt.
- Den första arbetsgivare behåller sin ledningsrätt i förhållande till arbetstagaren.
- Den första arbetsgivaren kan bestämma hur lång tid arbetstagaren skall arbeta för den andra arbetsgivaren.

- 25 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att med hänsyn till dessa eller andra relevanta faktorer bedöma huruvida det utifrån omständigheterna i målet vid den nationella domstolen kan konstateras att den första arbetsgivaren hade ett intresse av att Giulia Pugliese arbetade i Tyskland enligt det anställningsavtal som ingåtts med den andra arbetsgivaren.
- 26 Den första frågan skall således besvaras på följande sätt: Artikel 5.1 i konventionen skall tolkas på så sätt att i en tvist mellan en arbetstagare och en första arbetsgivare kan den ort där arbetstagaren uppfyller sina förpliktelser gentemot en andra arbetsgivare anses som den ort där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete när den första arbetsgivaren, som har beviljat arbetstagaren tjänstledighet från sin tjänst hos honom, själv, när det andra avtalet ingås, har ett intresse av att arbetstagaren arbetar för den andra arbetsgivaren på en ort som denne bestämmer. En helhetsbedömning av huruvida ett sådant intresse föreligger skall göras varvid samtliga omständigheter i det enskilda fallet skall beaktas.

Den andra frågan

- 27 Den hänskjutande domstolen önskar få veta om den, för det fall den inte är behörig i egenskap av domstol i den ort där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete, ändå kan vara behörig på grund av någon annat förhållande. Den har i huvudsak frågat om artikel 5.1 första ledet av meningen i konventionen, vad gäller enskilda anställningsavtal, skall tolkas på så sätt att domstolen på den ort där en annan förpliktelse än arbetstagarens skyldighet att arbeta fullgörs, såsom arbetsgivarens skyldighet att betala hyreskostnader i ett annat land och resekostnader till hemlandet, på grund härav kan vara behörig.
- 28 Denna fråga behöver endast besvaras för det fall att den hänskjutande domstolen, efter en helhetsbedömning av omständigheterna i det aktuella målet, inte kan fastställa att den första arbetsgivaren haft ett intresse av att Giulia Pugliese arbetat i Tyskland enligt det andra anställningsavtalet vilket ingåtts med Eurofighter.
- 29 Av domstolens rättspraxis som redovisats i punkt 19 i denna dom framgår klart att, i en tvist som har uppstått med ett anställningsavtal som grund, är den enda förpliktelse som skall beaktas vid tillämpningen av artikel 5.1 i konventionen arbetstagarens förpliktelse att utföra det arbete som han eller hon överenskommit med sin arbetsgivare.
- 30 Den andra frågan skall således besvaras på följande sätt: Artikel 5.1 i konventionen skall vad gäller anställningsavtal tolkas på så sätt att den ort där

arbetstagaren arbetar är den enda ort för fullgörande av en förpliktelse som kan beaktas för att avgöra vilken domstol som är behörig.

Rättegångskostnader

- 31 De kostnader som har förorsakats den tyska regeringen, Förenade kungarikets regering samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 11 februari 2000 har ställts av Landesarbeitsgericht München — följande dom:

- 1) Artikel 5.1 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, i dess

lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde, enligt konventionen av den 25 oktober 1982 om Republiken Greklands tillträde och enligt konventionen av den 26 maj 1989 om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals tillträde skall tolkas på så sätt att i en tvist mellan en arbetstagare och en första arbetsgivare kan den ort där arbetstagaren uppfyller sina förpliktelser gentemot en andra arbetsgivare anses vara den ort där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete när den första arbetsgivaren, som har beviljat arbetstagaren tjänstledighet från sin anställning hos honom, själv, när det andra avtalet ingås, har ett intresse av att arbetstagaren arbetar för den andra arbetsgivaren på en ort som denne bestämmer. En helhetsbedömning av huruvida ett sådant intresse föreligger skall göras varvid samtliga omständigheter i det enskilda fallet skall beaktas.

- 2) Artikel 5.1 i den nämnda konventionen skall vad gäller anställningsavtal tolkas på så sätt att den ort där arbetstagaren arbetar är den enda ort för fullgörande av en förpliktelse som kan beaktas för att avgöra vilken domstol som är behörig.

Edward

La Pergola

Jann

von Bahr

Rosas

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 10 april 2003.

R. Grass

M. Wathelet

Justitiesekreterare

Ordförande på femte avdelningen